

Per Øverland

Lademoen kirke
En veileder

ISBN 978-82-92805-30-5
4. reviderte utgave

Trondheim 2012

Forord

Dette er en kortfattet orientering om Lademoen kirke i Trondheim med vekt på selve bygningen og dens utstyr. Etter en rask skisse av anlegget og selve kirkehuset, skal vi gå inn for å se på kirkerommet med innredningen før vi vender tilbake til selve kirkebygget, eksteriøret og arkitekturen. Lademoen menighet er en typisk menighet i Den norske kirke. Den er representativ for større bymenigheter i sentrumsnære strøk. Tross stor bevegelighet i befolkningen og mye inn- og utflytting så bor det fremdeles så vidt mange mennesker i strøket at det er grunnlag for et kirkelig liv. Slike byfenomener, som de nevnte, skaper en rekke av de problemer menigheten har å kjempe med. Nettopp det typiske og det representative ved Lademoen menighet skulle likevel kunne vekke interesse for selve kirkebygget og for menighetslivet som utfolder seg der.

Her skal vi konsentrere oss om den fysiske siden. Kirken ligger sentralt på Lademoen og ble bygget som en av de mange offentlige bygninger som trengtes i den nye bydelen som ble utskilt fra Strinda herred og tillagt Trondheim by i 1893. Selv om byen slett ikke hadde noen sterk økonomi, er det påfallende hvor raskt den maktet å utbedre infrastruktur som vann, vei og kloakk og å reise de offentlige institusjonene som en bydel den gangen skulle ha. På Lademoen kom postkontoret i 1899, både brann- og politistasjon i år 1900, ny kirkegård i 1902, jernbanestasjon i 1904, kirken stod ferdig i 1905 og en stor, moderne barneskole i 1906. Alt i løpet av syv år!

Ser vi på dagens situasjon så er Lademoen ribbet for de fleste av disse offentlige institusjonene. Fem av de syv er nå blitt historie. Den første som ble rammet av nedlegging var politistasjonen som hadde hus i Graaemølna ved nåværende Solsiden kjøpesenter. Politistasjonen ble redusert i 1950 og helt nedlagt i 1963. Brannstasjonen forsvant også i 1963. I 1967 ble de to neste nedlagt. Det var jernbanestasjonen og barneskolen. Skolen fikk et forlenget liv som ungdomsskole, men i 1993 gikk også den over i historien. Huset fikk en ny funksjon som kunstnersenter, men tiden som skole var slutt. I 2001 kom turen til postkontoret. Det lå først i Innherredsveien nær Åtet og var senere i mange år i den store, fine bygningen på Buran som Trøndermeieriet tidligere holdt til i. Mye av bydelens identitet har vært knyttet til institusjonene. De to gjenværende av de syv opprinnelige institusjonene i bydelen er Lademoen kirke og Lademoen kirkegård. På bakgrunn av alle nedleggingene kan det være nærliggende å spørre om bydelen også skal miste disse to siste identitetsskapende faktorer i miljøet. Heldigvis er det lite som i dag tyder på en slik skjebne.

Hva er så det mest karakteristiske med Lademoen kirke? Den er en stor bygning i norsk gråstein. Norsk gråstein er like bra som italiensk marmor! Den minner om nasjonsbyggingen da Norge endelig fikk sin fulle frihet og selvstendighet i 1905. Unionen med Sverige ble oppløst da kirken stod ferdig. Den står midt i en bydel som den gang var ny i byen og forteller om at

kommunen ville ha en praktbygning sentralt i bydelen for å ivareta den åndelige fostringen og gi folk en nærliggende anledning til å delta i det kirkelige og åndelige liv.

Dalen hageby,
14. juli 2012

Per Øverland

Innholdsfortegnelse

Forord		3
Innhold		5
1.	Trondheims nest største kirke	7
2.	Kirkerommet	7
3.	Gulvet og stolene	8
4.	Lysekronene	9
5.	Salmetavlene	9
6.	Sidealteret	9
7.	Sidegalleriet med kontorer	10
8.	Vinduene og den malte dekor	10
9.	Alterpartiet	11
10.	Alteret	12
11.	Altertavlen	13
12.	Alterringen	13
13.	Lysestakene	14
14.	Altersølvet	14
15.	Prekestolen med prekestolskledet	15
16.	Døpefonten	16
17.	Dåpsrelieffet	16
18.	Brudestolene	17
19.	Offerskålen	17
20.	Lsepulten	18
21.	Lysgloben	18
22.	Orgelgalleriet	18
23.	Orgelet	18
24.	Kirkens eksteriør	19
25.	Johanneskapellet	20
26.	Prestekontoret	21
27.	Rullestolsrampen	21
28.	Kirketårnet med uret	21
29.	Taket med beslag og nedløpsrør	22
30.	Vedlikeholdet	23
31.	Blomsterbedene og parken	24
32.	Menigheten og bydelen	24
33.	Kirkenavnet	25
34.	Kirkegrunnen	25
35.	Arkitektene	27
Personregister		29
Lademoen kirkes småskrifter		31

1. Trondheims nest største kirke

Lademoen kirke er en stor murbygning kledd med naturstein. Den har en fin og sentral beliggenhet. Den ligger på det høyeste punktet på Eli plass som også omfatter Lademoen park og Lademoen skolebygning. Parken ligger i vinkelen mellom bydelens to mest trafikkerte gater: Innherredsveien og Mellomveien (den tidligere Gamle kirkevei, en tid også kalt Omnibusveien). Det hender at turister som kommer kjørende inn Innherredsveien (E 6), stopper og spør om dette er Nidarosdomen! Kirken er byens nest største kirke etter domkirken. Den ligger som et landemerke i bydelen så folk trenger ikke lete lenge for å finne den.

Tomten var en del av den gamle Eli plass gård der tidligere Eli plads skole (Sæther-skolen) lå. Tidligere var Strinda nye hovedkirke tenkt plassert her, men den ble bygd på Moholt. Kommunen sikret seg tomten og grunnstenen ble nedlagt den 23. oktober 1903. Bygningen ble reist etter tegninger av Kristiania-arkitekten *Ole E. Stein* som vant førstepremien i arkitektkonkurransen. Stilen er inspirert av middelalderens romanske kirker og kan kalles nyromansk, nasjonalromantisk eller jugend. Eksteriøret er i grovhuggen granittsten, kalt råkopp. Interiøret bør vel helst kalles nyromansk med innslag av jugendstil. *Ingvald Alstad* var utførende arkitekt ved byggingen. Arkitekten og kunstneren *Gabriel Kielland* har malt altertavlen. Kirken ble vigslet den 15. november 1905. Den hadde kostet kr 274.616 i 1905-kroner. Året etter ble Sætherskolens hovedbygning revet. Den lå like nordøst for kirken.

2. Kirkerommet

Kirken er stor og rommelig. Den er som nevnt byens største etter Domkirken og hadde opprinnelig rom for 1054 sitteplasser. I dag tillater brannvesenet bare et langt mindre antall personer å oppholde seg i kirkerommet! Bare ved særlige gudstjenester og spesielle arrangementer er den i dag fullsatt. Ved vanlige gudstjenester er det god plass til flere. Kirkerommet er vakkert og besøkende forteller gjerne at de synes det er fint å komme inn i det. Den som kaster blikket rett opp vil se et praktfullt tak i mørkt tre. En stor reparasjon av taket i 1966 la inn isolasjon. I 1986 ble det gjort store endringer med interiøret. Det ble lagt nytt gulv. De gamle elektriske rørovnene under benkene ble fjernet. I stedet ble det lagt inn gulvvarme. De gamle, lange kirkebenkene med harde treseter ble byttet ut med behagelige og pene stoler med tekstiltrekk. Se eget punkt.

Også interiøret er assymmetrisk utformet. Særlig merkes det på de to tverrskipene som har ulik lengde. Det sydlige tverrskipet som er lengst, er delvis tettet til av kontorene som er bygd både under og over sidegalleriet. Det nordlige tverrskipet har ikke galleri. Der står flyttbare kasser som korsangere kan stå på. Et flygel som er gitt som gave fra fru *Ingrid Smith*, står også der.

Bakerste del av kirkerommet er nå møblert med bord og stoler i samme stil som utstyret for øvrig. Der serveres kirkekaffe og avholdes møter. Vedlikeholdet av bygningen stod lenge tilbake for ønske. Det har den til felles med skoler og andre offentlige bygninger i Trondheim. Midlene blir stadig for små til jevnlig og nødvendig vedlikehold som kan forebygge de store skadene. Både ytre og indre oppussing har skjedd i 2011 og 2012 Se videre under punktet om vedlikehold. I sydvestre hjørne er det avsatt en enkel lekeplass for små barn.

Et hjelpeorgel er plassert i nordre tverrskip. Kirken regnes som et godt konsertlokale og har gjennom årene blitt flittig benyttet av ulike arrangører enten fra menigheten eller fra annet hold. Siden Kirkelig fellesråd satte opp leieprisen har antallet konserter gått drastisk ned. Det hadde vært å ønske at lokalet kunne bli mer i bruk både til musikalske og andre tilstelninger. Det er trist at et så velegnet rom så ofte skal stå tomt og unyttet. Av og til kalles Lademoen kirke for Lademoens storstue. Det er en drøm at det skal bli mer realitet i dette uttrykket, nemlig at bydelens befolkning fikk flere tilbud om tilstelninger her og at tilbudene kunne friste folk til å møte opp.

3. Gulvet og stolene

I 1982 hadde man et problem med de gamle kirkebenkene som hadde stått siden innvielsen i 1905. Noen av dem hadde ikke tålt å bli løsnet og flyttet under den siste oppussingen. De ble foreløpig flyttet og lagret. Noe av problemet med kirkebenkene var at det i mange år hadde stått varmerør under benkene. Varmeanlegget i kirken var ikke tilfredsstillende selv om det høsten før var gjort noe tetnings- og isoleringsarbeid og flere nye varmerør var innlagt slik at det var blitt noe varmere på spesielt kalde dager. Varmeanlegget hadde medvirket til å tørke ut trematerialet i kirkebenkene. Spørsmålet var om det skulle snekres nye kirkebenker eller om en skulle skaffe andre sitteplasser. Ønsket var å få gode stoler i stedet for de gamle, harde benkene. Og slik ble det. Også gulvplankene var sterkt preget av uttørking og slitasje gjennom over 70 år.

I 1985 hadde menighetsrådet store planer med utskiftning av gulvet i kirkerommet og innsetting av nye stoler. Etter langvarige forhandlinger hadde de kommunale myndigheter gått med på å stille kr 300.000 til rådighet for nytt gulv og varmeanlegg. Betingelsen var at menigheten selv måtte bekoste innkjøp av 500 stoler til kr 325.000. Dermed ble det til at kirka ble stengt etter nyttår 1986 for å få nytt gulv med innlagt ESWA-varme. Finansiering av innkjøp av stoler ble startet som kronerulling. Det vil si at menighetens medlemmer ble oppfordret til hver å gi et beløp svarende til én stol. På den måten kom det inn penger som kunne finansiere de første stolene. Senere kom midler til stoler fra menighetskassen. Alt var klart til konfirmasjonen i mai 1986.

Syv av de gamle kirkebenkene står nå bak i kirken og på sidene. To mindre står ute i våpenhuset. En kan altså se hvordan de så ut. Våpenhuset er enkelt utstyrt med oppslagstavle, speil og et garderobestativ. På begge sider av

våpenhuset er mindre rom der det går trapper opp til orgelgalleriet. Gjennom det sydlige rommet går det trapp videre opp i klokketårnet.

4. Lysekronene

De fire svære lysekronene er fra kirkens første tid. De er i utpreget jugendstil. Typisk nok er de utformet for å gi uttrykk for noe symbolsk. Det store sentrale lyspunktet er omgitt av en krets med tolv like lyspunkter. Det symboliserer Jesus Kristus med sine tolv disipler.

I samme stil som de fire store lysekronene, er de store sidelampene ellers i kirken. De er tre stykker på hver langside med tre lys i hver. I senere år det også kommet en del mindre, slanke lyslamper i messing med to pærer både i kirkerommet og i Johanneskapellet.

5. Salmetavlene

Ved den store oppussingen i 1980 ble de fire gamle tavlene for salmenummer fra 1905 hentet frem fra kjelleren der de hadde stått og støvet ned i mange år. De ble pusset opp og fikk sin gamle funksjon tilbake. Mange har nok stuset over at det står «Psalmer», men det var en stavemåte som ofte ble brukt omkring år 1900. Stavemåten var inspirert av at ordet salme på hebraisk begynner med en bokstav som på norsk må gjengis med ps. På 1800 tallet hadde også stedsnavnene Lade og Lademoen en stavemåte som mange i dag stusser ved, i og med at navnene ble stavet med foranstilt H, nemlig Hlade og Hlademoen. Forklaringen er at det var høyeste mote å stave navn litt fremmedartet. Man skrev for eksempel Dahl for Dal, Wiig for Vik og Krogh for Kroken og så videre.

6. Sidealteret

På sydsiden av kirkerommet står det et alter med et stort krusifiks. Krusifikset dekker for så vidt det ønsket som opprinnelig lå bak innsamlingen til relieffet ved døpefonten, nemlig at kirkerommet skulle ha en fremstilling av Jesus på korset. Det er et vakkert alter med kneleskammel, alterduk og et antemensale med motivet Guds lam, Agnus Dei. Ordet antemensale er latin og betyr «foran bordet», altså det som dekker forsiden av alterbordet. Det betegner gjerne et teppe eller tekstilstykke som er festet til forsiden i motsetning til et antependium som betyr det som henger fritt ned, bare festet i overkant. Motivet er lammet med en seiersfane holdt fast med det ene forbenet og omgitt av en krans med kors i bakgrunnen. Dette er et meget benyttet og meget innholdsmettet symbol.

Alteret benyttes ved mindre samlinger i kirken for eksempel ved gudstjenester med skriftemål og individuell syndstilsigelse, særlig i fastetiden.

Alteret tilhører egentlig Johanneskapellet der det stod så lenge det ble brukt som kapell til mindre samlinger og til kirkelige handlinger med få tilstede.

Under den annen verdenskrig da de nazistiske myndigheter nektet kirken å be for Kongen og hans hus, ble et eksemplar av den gamle kirkebønnen skjult i et av hulrommene på baksiden av krusifikset. På den måten var bønnen for Kongen taust til stede selv om menigheten ble nektet å be høyt og tydelig for den landflyktige kong Haakon den syvende og hans familie. Hele sidealteret er mettet med symboler. I tillegg til det som ovenfor er nevnt om antemensalets symbolikk, er det øverst på korset festet innskriften INRI som betyr Iesus Nazareus Rex Iudeorum, Jesus fra Nasaret jødernes konge. Krusifikset står på en bred, finert sokkel med de greske bokstavene Alpha og Omega, den første og siste bokstav i det greske alfabet. Se Johs. åpenbaring 1.8.

7. Sidegalleriet med kontorer

Kirken har to gallerier. Bak i kirken ligger det store orgelgalleriet og i sydskipet er det et sidegalleri. Både under sidegalleriet og i bakkant på selve galleriet er det i dag innredet kontorer. Da kirken ble bygget var det et langt mer begrenset behov for kontorplass enn senere. Presten hadde sitt kontor i prestegården først på Katrinelyst, Innherredsveien 102, og senere i Innherredsveien 100. Etter lang diskusjon fikk menigheten anledning til å innrede prestekontor i selve kirken, nemlig under sidegalleriet. Se eget punkt om menighetskontoret. Sakristiet ved siden av alteret var en tid i bruk som kontor for kapellanen. På selve sidegalleriet er det senere blitt ordnet tre kontorer til andre ansatte, nemlig for organist, diakon og kirketjener. På kirketjenerens kontor stod lenge et lite håndbibliotek, Lademoen kirkes bibliotek, som nå står i Johanneskapellet. .

På veggen under sidegalleriet henger en liten kopi av apostelen Johannes fra Nidarosdomens vestfront. Under Johannesstatuetten blir kirkens julekrybbe gjerne satt opp i juletiden.

8. Vinduene og den malte dekor

Kirkens vinduer har ruglet glass med border av farget glass og med mange symboler. De ulike symboler i vinduene, slike som Kristusmonogrammet og Alpha og Omega tegnene, er forklart under andre punkter i denne veilederen. Øverst i de høye vinduene finner en ørnen som motiv. Ørnen står for den oppstandne Kristus og minner om ørnesymbolet i Bibelen. Om symbolbruken kan en lese videre i R. Iversen, *Symbolene i Lademoen kirke*, Trondheim 2000. Både dekoren i vinduene og den malte dekor på veggene viser kirkens stilart, den norske jugendstilen. Både stjernene og den øvrige dekor er lagt på ved hjelp av vanlig maleteknikk med sjabloner. En kan særlig merke seg de relativt store malte kors både over alteret og ellers i kirken. De skal minne om Kristi kors på

Golgata, men de minner også om den eldgamle skikk å male innvielseskors rundt i kirkerommet ved innvielsen. I middelalderen var det ganske utbredt hvert år å feire kirkeinnvielsen med en egen gudstjeneste og i gammel tid ble innvielseskorsene gjerne fornyet til disse feiringene. I Lademoen kan de åtte korsene av denne typen lett oppfattes bare som ren dekorasjon.

9. Alterpartiet

Som seg hør og bør er det alterpartiet som tiltrekker oppmerksomheten når en kommer inn i kirken. En kan kanskje si det slik at retningen fra kirkedøren går rett fremover til alteret som så skal lede tanken opp mot Herren i det høye, opphøyd over kirkehuset. Selv om Den allmektige slett ikke er å finne høyt opp i luften et sted så bruker både Bibelen og forkynnelsen denne retningen symbolsk for å understreke hvor høyt Gud er opphøyd over alle våre refleksjoner. Desto sterkere står da tanken om at den høye og hellige ønsker å være hvert enkelt menneske nær for å hjelpe og veilede, slik profeten Jesaja sier det i Jes 57.15. Han ønsker å komme oss i møte! Veien til alteret er østvendt, orientert, for å minne om at Kristus ved dagenes ende skal komme fra soloppgangen på den siste dag.

Lademoen kirke er enkelt og tradisjonelt utstyrt med døpefont, prekestol, altertavle, alter, alterring og orgel. Alt er stort sett plassert der en kan forvente det. Når det feires gudstjeneste blir alterpartiet i enda høyere grad i sentrum for oppmerksomheten. Der går kommunikasjonen begge veier. Presten og menigheten, med prestens stemme som den ledende, formidler lovprisning, bønn og syndsbejennelse til Den høyeste. Den andre veien kommer Guds velsignelse og Hans ord ved tekstlesning og forkynning gjennom tekstleserens og prestens formidling. Altertjenesten har innredning, kar og tekstiler som skal understreke handlingene.

Lademoen kirke er ikke overdådig utstyrt slik mange kirker kan være. Selve kirkehuset har det helt nødvendige utstyr. Det samme gjelder altertjensten. Mye av utstyret er fra kirkens første tid. Noe er kommet til gjennom årene, ofte som gaver fra enkeltpersoner eller foreninger. Nedenfor kan en lese litt om dette i forbindelse med alteret og altersølvet. På alterringen er festet et prosesjonskrusifiks som føres i spissen for opptog fra hoveddøra opp mot alteret for eksempel med dåpsbarn, foreldre og faddere med presten til slutt. Krusifikset er laget av kunstneren Boni Wiik og hans elever på Dovre. Kristusfiguren er skåret i lind og festet med nagler av kristttorn. Staven er skåret som snodd tauverk i bjørk. Korset er i resirkulert teak fra fullriggeren Christian Radich. Det er en gave fra Aase Karine og Per Øverland.

Også en annen type utstyr er viktig for å gjøre kirken tiltalende. I 1959 gav kirkeforeningen et teppe til å legge inne i alterringen. I 1961 gav kirkeforeningen løpere både til midtgangen og til sidegangene. Dessuten kostet foreningen portiører til de ulike inngangene. Dette gjorde kirken både vakrere og

lunere. Høytaleranlegget er også viktig. Det er ofte endret og utbedret og fungerer stort sett godt.

10. Alteret

Alteret i Lademoen kirke er en stor trekasse med skap på baksiden under altertavla. Før vi ser nærmere på vårt alter og dets utstyr skal vi kaste et blikk på tradisjonen bak utformingen av alteret. Det er to gamle tradisjoner for utforming av alteret i en kirke, stenalteret og alterbordet. Bak disse to tradisjonene står to helt ulike forestillinger. I kirker fra før reformasjonen dominerer stenalteret. Det er gjerne en stor oppmurt stenblokk med en stenplate på toppen. I stenplaten er det hugget ut en liten forsenkning. Der ble gjerne en relikvie plassert. Stenalteret gjenspeiler den katolske tanken om messeofferet. Alteret var en offersten der Golgataofferet ble gjentatt i messen til beste for menigheten. Mot denne alterutformingen står tanken om alteret som et bord som skal minne om bordet der Jesus Kristus og hans disipler feiret den første nattverd. I nyere kirker er derfor ofte alteret utformet tydelig som et bord enten av tre eller sten, det gjelder både i katolske og protestantiske kirker. Vårt alter er av tre, men er tradisjonelt formet som en slags blokk, altså nokså likt et gammelt steinalter i formen, men kan like gjerne kalles et alterbord.

Alteret har utstyr både av tekstiler og metall. Om utstyr i sølv, kobber og messing se under punktet om altersølv. Noe om tekstilene skal nevnes her. Kirken har vakre alterduker og et brodert teppe, et antependium på alterets forside. Det latinske ordet antependium betyr rett og slett noe som henger ned foran, nemlig foran alteret. Antependiet har praktisk talt det samme symbolinnhold som sidealteret nede i kirken. Det grønne tøyestykket er rammet inn av dobbelte, gyldne border. I hjørnene nederst finner vi bokstavene Alpha og Omega for den første og den siste. Det broderte bildet er av Guds lam med glorie rundt hodet. Lammet ligger og holder en fane med bokstavene IHS som er de tre første bokstavene i navnet Jesus. Om bokstavene se videre under punktet om prekestolen. I bue over lammet står innskriften: *"Bliver I Mig Og Jeg Bliver I Eder."*

Ved alteret benytter presten sin egen hvite prestedrakt (alba) med stolaer i den ene av de fire liturgiske farger: fiolett, grønn, hvit (gylden) eller rød. Under nattverden og ved særlige høytider har presten i tillegg en såkalt messehaket som også følger kirkeårets farger. Dersom kirken bare har én messehaket skal den være rød fordi det er påskens farge og påsken er kirkeårets fremste høytidsdag. I en lang årrekke hadde Lademoen bare den mørkerøde som er fra 1905. Senere er det kommet tre nyere messehakeler. I 1959 fikk kirken to slike verdifulle gaver. Kirkeforeningen gav en festmessehaket som ble tatt i bruk til pinse. Fru *Solveig Sandvik* gav en fiolett messehaket som ble tatt i bruk Fastelavnssøndag. La oss se litt nærmere på disse fire praktstykkene.

Den gamle røde messehakel fra 1905 er i mørk rød fløyel med en bred brodert gullbord. På ryggsiden er det en trekant, symbol for Guds øye, i en gloriekrans. Trekanten bærer de hebraiske tegn for Jahve. Frontsiden har et stort kors med bokstavene IHS brodert der korsarmene møtes. Den grønne messehakel er randet med smale gullborder. Baksiden har et Kristusmonogram i gull og forsiden har et stort kors i gult stoff. Ytterst på tverrarmene står bokstavene Alpha og Omega. Øverste og nederst på korset finner vi en dekorasjon av røde, klokkelignende blomsterhoder knyttet sammen til et slags kors. Der korsarmene møtes er det også et lite kors. Den fiolette messehakelen har bak et Kristusmonogram i rødt og sølv. Foran finner vi et stort sølvkors med markante dobbelte streker. Der korsarmene møtes er det plassert en sølv tornekrans med stråler ut fra den. Som kontrastfarger er det føyet inn røde kors ved enden av alle korsarmer og i møtet mellom korsarmene. Inni hakelen er brodert bokstavene DNH, uvisst med hvilken betydning. Den gyldne eller hvite messelhakel er den mest moderne. Dekorasjonen er i duse gulgrønne farger i geometriske mønstre. Bak har den en smal stripe i disse fargene i et modernistisk mønster. Foran finner vi en bredere stripe med en stilisert due med stråler i en trekant nedover.

11. Altertavlen

Altertavlen er malt av den kjente arkitekten og kunstmaleren *Gabriel Kielland*. Han er særlig kjent for sine glassmalerier i Nidarosdomen. Han bodde i Lademoen menighet. Hans alterbilde har som motiv Jesus og de to disipler i Emmaus. Gabriel Kielland benyttet velkjente modeller fra Lademoen under malingen. Apoteker ved Ørneapoteket, *Casper F. Westad*, født 1876, stod modell til Kristus-skikkelsen. Bryggearbeideren *Oluf H. Hammer*, født 1846, var modell for den ene av de to vandrerne. Hammer ble for øvrig også modell for den andre av vandrerne. Det henger slik sammen: Den tredje som skulle ha sittet modell, var en døvstum skomaker, men han mistet motet og uteble. Derfor lot kunstneren tredjemann snu ryggen til og fikk med det en særlig fin virkning av deres undring ved å møte Jesus i Emmaus.

12. Alterringen

Den avrundede alterringen med sitt knefall er tradisjonell. Og tradisjonelt forklarer en gjerne formen med at den skal symbolisere en sirkel der den resterende den av sirkelen skal minne oss om de mange troende som har gått foran inn i saligheten hos Gud. Den symboliserer ordene fra nattverdliturgien om ”*din menighet i himmelen og på jorden*” som ”*med samstemmig jubel priser ditt navn.*”

Av og til feirer menigheten nattverd på en annen måte enn å komme frem til alterringen for å motta brød og vin. Da blir elementene utdelt under korbuen

ved trappen opp til alterforhøyningen. Det kan minne om at Guds folk er et folk på vandring gjennom verden til hjemmet i himmelen.

13. Lysestakene

Kirken har flere lysstaker først og fremst til bruk på alteret. De to store stakene som står i nisjer på hver side av altertavlen, er fra 1905 og har altså hatt sin plass her siden kirken var ny. De er i messing og er 60 cm høye. De har dekor i utpreget norsk jugendstil. De har en fot med tre nebbdyr og et midtparti med en blomsterbord i regelmessige slyngninger. Se bildet på baksiden av dette heftet. De er fra det hederskronte firma Møllers Gullsmedforretning i Trondheim. Firmaet leverte også altersølv og dessuten fat og kanne til døpefonten. Firmaet har fremdeles de originale tegningene til det de laget til kirken i 1905! I messing er det også en 55 cm høy lysestake. I messing har en et par store trearmede kandelabrer, ca. ½ meter høye som gjerne benyttes ved brylluper. De settes da på gulvet oppe ved alteret.

I sølv har kirken både én trearmet og et sett med to trearmede lysestaker. En trearmet lysestake skal symbolisere treenigheten, den treenige Gud som menigheten bekjenner sin tro på. Den syvarmete lysestaken i sølv har følgende bakgrunn. Uanmeldt og anonymt stod den bare der en vakker dag i 1977, med et lite brev som fortalt at det var en gave til kirken. Den ukjente giveren fikk en hjertelig takk i menighetsbladet. Den har nå i mange år vært benyttet midt på alteret under vanlige gudstjenester. Den er et symbol på jødedommen og minner om den jødiske arv i kristendommen.

Det finnes også to enkle, tinn lysestaker i sakristiet. De bærer nesten likelydende innskrifter, bare navnene er forskjellige: ”Minne fra frk. Sofie Hansen/ frk. Anna Olsen/ til Diakonissenes Hjelpeforening 1962.”

14. Altersølv

Det meste av altersølv er fra kirkens første tid. Det er tegnet og utført av Møllers gullsmedforretning. Det består av brødeske, disk, kalk og vinkanne. Et stort beger (kalken) med en lite sølvfat (disken) til å ha brødet (oblatene) på under utdelingen. Før og etter utdelingen har vin og brød sin plass henholdsvis i den store vinkannen og i brødesken.

Kalken er ca. 23 cm høy. Den har dekor av sammenflettede blomstergrener og innskriften. ”*Dette Er Mit Blod Drikker Alle Heraf*”. Disken er 16 cm i diameter. Den har to kors av en type som ofte går igjen i kirken, og dessuten en bord av små ringer med en lilje i hver ring. Vinkannen er 33 cm høy og har typisk norsk jugenddekor med slyngede og sammenflettede fabeldyr. Innskriften er: ”*Iesu Christi Blod Renser Os For Al Synd.*” Brødesken (oblatesken) er 15 cm i diameter og har et opprettstående krusifiks på lokket. Innskrift: ”*Dette Er Mit Legeme Tager Æder.*” Bare brødesken av de fire

nattverdkarene har stempel med 830 S og H. Møller, Trondhjem, men de er nok alle i sølv.

Opprinnelig drakk nattverdgjestene vinen fra kalken som ble tørket av med en klut etter hver som drakk. Denne praksis ble funnet uholdbar da tuberkulosen herjet som verst. Særlig kvinnene i menigheten ønsket særkalker, det vil si at det ble et lite beger til hver nattverdgest. Derfor ble særkalker innført og kirken har nå et tilstrekkelig antall slik til bruk. De to blanke fatene for særkalker er stemplet «Th. Marthinsen».

Et annet problem kan nevnes i denne forbindelse. Siden altervinen tidligere var alkoholholdig ble det fra avholdshold ønsket at man gikk over til alkoholfri vin fordi en tørrlagt alkoholiker lett fikk tilbakefall ved den minste smak av alkohol. Det ble en langvarig diskusjon og det første forsøk med alkoholfri vin var mislykket. Derfor gikk en tilbake til alkoholholdig vin, men senere vedtok menighetsrådet at man skulle gå over til en ny og bedre type alkoholfri vin. Alkoholfri vin har nå vært benyttet i mange år.

Kirken eier også en ca. 40 cm. høy blomstervase i sølv. Den benyttes en sjelden gang på alteret og da fortrinnsvis til roser. Den har som innskrift bokstavene H med en I inni og 1885 25/8 1925. Hva bokstaver og dato står for er ukjent. Når altersølvvet ikke er i bruk blir det oppbevart i kirkens sølvsafe.

15. Prekestolen med prekestolskledet

Prekestolen er i kirkens øvrige stil med dekorative speil og forgylte felter. For noen symboliserer dette store arrangementet en forgangen tid med presten som kongelig embetsmann høyt hevet over det menige folk. Av og til foretrekker predikanten å benytte lesepulten under prekenen. Eller hun eller han går enda nærmere tilhørerne for å få bedre kontakt med dem. Det lille lesebrettet på prekestolen som er beregnet for predikantens bibel og manuskript, er utstyrt med et nedhengende klede, det såkalte prekestolskledet. Kirken har fire slike i de fire liturgiske farger. Opprinnelig var det bare ett som hang der hele året. De øvrige er kommet til på forskjellige tidspunkter.

Det eldste av de fire prekestolskledene er det gamle som nok har vært her siden kirken var ny. Det har grønn grunnfarge og har følgende innskrift: "*Salige ere de som høre Guds Ord og bevare det.*" Det hvite kledet har en gylden bord og en brodert gylden ring på midten med et fembladet rosesymbol inni (Trondhjemsrosen eller Lutherrosen). Det fiollette kledet er det enkleste. Det har Jesusmonogrammet med bokstavene IHS sammenflettet der bokstaven I er formet som er kors. De tre bokstavene er de første tre i navnet Jesus skrevet med store greske bokstaver. H er altså den store, greske bokstaven for lang e. I tradisjonen er disse tre bokstavene blitt omtolket til latin og skal da stå for: Iesus Hominum Salvator, som betyr Jesus menneskenes frelser. Det røde prekestolskledet har også en gylden bord rundt og med en brodert hvit due på en bakgrunn av den oppgående sol med sine stråler.

16. Døpefonten

Den vakre døpefonten fra 1905 er hugget i klebersten. Den ble hugget ved Domkirken av *Ludvig Olsen*. Dåpsfatet og vannmuggen av kobber er forarbeidet hos gullsmed Møller i Munkegaten. Døpefonten i kirken ble flyttet i 1934. Tidligere hadde den stått nede på gulvet. Menighetsrådet foreslo for et menighetsmøte at korgulvet skulle bygges ut og fonten plasseres der. Til menighetsmøtet forelå et planforslag av arkitekt frøken *Wleügel*. Møtet anbefalte forslaget og det ble godkjent av stiftsdireksjonen den 5. oktober. Forhøyningen ble så bygget i høyde med alterpartiet. Før jul samme år stod døpefonten på den plass den senere har stått.

Dåpsfatet er utformet med et stort kors med følgende innskrift: *"I Navnet Faderens Sønnens Og Den Hellige Aands"*. Korset har samme form som korsene som en kan se i de store lysekronene. Der korsarmene møtes er det hamret ut bildet av et øye som det går en krans av stråler ut fra. Øyet er et gammelt symbol for den altseende Gud.

17. Dåpsrelieffet

På veggen bak døpefonten er det satt opp et bronse-relieff utført av bildehuggeren og domkirkekunstneren *Kristoffer Leirdal*. Relieffet er mettet med symboler. Motivet er tre barn, dåpskandidater, foran en elv som er symbolisert med en fisk. Fisken symboliserer Kristus. Det greske ord for fisk, *ichthys*, er sammensatt av bokstavene *i* for *Iesus*, *ch* for *Christos*, *th* for *theos* = Gud(s), *y* for *yios* = sønn og *s* for *soter* = frelser, altså *Jesus Kristus, Guds sønn, frelser*. Over barna svever en due, symbolet for Den hellige ånd. Hele motivets samlende tanke er altså at dåpskandidatene er, som Jesus en gang var, ved Jordans flod for å døpes - med hele det meningsinnhold som Jesu dåp og vår dåp har. *Ingrid Pettersen* som var klokker i Lademoen, forteller at en ung mann kom for å bestille vielse. Da hun nevnte at hans far hadde laget et relieff til kirka og han fikk se det, sa han at han kjente det godt, han hadde stått modell da faren utformet det! Relieffet ble hengt opp den 29. august 1976.

Finansieringen av dette relieffet har en helt spesiell bakgrunn. Blant papirene etter et trofast medlem av menigheten, fru *Agnes Rasmussen*, ble det funnet et notat som lød slik: *"Når jeg sitter i Lademoen kirke og hører Ordet om Jesu død på korset, leter ofte mine øyne etter et kors i kirken. Det er noen små kors på alvertavlen, nærmest til pryd synes jeg. Men Jesus på korset finnes ikke. Det ble så levende for meg siste langfredag, Lademoen kirke må få et krusifiks. Jeg så den åpne veggflaten ved døpefonten. Den var så bar og snau. Det må henge et kors der en gang – så vi syndere kan se og bli minnet om at Jesus døde for oss på et kors. Men hvem vil ta fatt, med innsamling, eller offer, gave, eller en som har noen flere penger enn en trenger selv? – Vi vil så gjerne se*

Lademoen kirke penest mulig. 15. juli 1946. ”Arvingene overleverte notatet til menigheten sammen med kr 265. I tiden som fulgte kom det flere bidrag til det samme formålet. Den 15. november gav en eldre mann på Buran hele tusen kroner. Menighetsbladet kvitterer for gaven og sier: ”*Det ser ut til at tanken om en utsmykning (eller la oss heller si ønskelig inventar) i Lademoen kirke, fortrinnsvis et krusifiks, som ble lansert for en tid siden, har vakt gjenklang.*”

Det hele endte altså med at det ble et dåpsrelieff. I menighetsbladet skrev begge prestene hver sin artikkel om de mange symboler på bronseplaten, særlig om symbolet fisken, men ingen av dem nevner den opprinnelige tanken om et krusifiks på denne plassen i kirken. Se punktet om sidealteret.

18. Brudestolene

Kirkeforeningen arbeidet tidlig i 1960 årene for utsmykning av kirken. Det var residerende kapellan *Johan B. Rian* som tok initiativ til å danne Kirkeforeningen, som skulle samle penger og gi pene gaver for å utstyre kirken bedre og vakrere. Det lyktes i fullt monn. Tanken var blant annet å skaffe et par pene brudestoler og annet utstyr som det var behov for. Disse vakre skintrukne stolene har nå i en lang årrekke tjent sitt formål. Mange lykkelige brudepar har benyttet dem ved vigselen i Lademoen kirke. Tross tids- og stilforskjellen står brudestolene godt til de seks skintrukne, høyryggede stolene som har stått i koret fra 1905.

19. Offerskålen

Offerskålen står på et stativ syd for alteret, eller til høyre sett nede fra kirken. Også den er en gave fra Kirkeforeningen. Offerskålen er 30 cm i omkrets og har som innskrift: ”*Gud elsker en glad giver. 1964*”. Senere er det kommet en vakker dreiet treskål til dette bruk, gitt av *Siri Linge Frønes*. Når menigheten får gå opp til alteret med sin gave til de ulike formål som det samles inn til, får folk strekke på bena og får et kjærkomment avbrekk fra stillesittingen. Viktigere er det at denne måten å bringe frem sin gave på, minner om at ofringen som pengeinnsamlingen kalles, er et viktig liturgisk ledd som har fulgt den kristne kirke fra den første tiden.

Før gudstjenesten i oldkirken begynte, kom de enkelte kristne frem til alteret med sine gaver, ofte i form av naturalier, og alltid inkludert brød og vin til nattverden. Det som ikke ble brukt til nattverdfeiringen, ble av diakonene brakt ut til syke kirkemedlemmer og til lidende mennesker utenfor menigheten som diakonene tok seg av. Dette viser at diakonien, hjelp til vanskeligstilte, er en integrert del av menighetens arbeid og har alltid vært det. Derfor er ofringen i gudstjenesten ikke pengemas, men et eldgammelt og meningsfylt ledd i liturgien.

20. Lesepulten

Lesepulten i stil med prekestolen er anskaffet og ble tatt i bruk julaften 2000 da kirketjener *Jarle Haugum* leste tekstene fra den. Den er forsøkt holdt i samme stil som det andre treverket i alterpartiet. Den er laget av firma Braa & Sørvåg a/s på Heimdal.

21. Lysgloben

En av de nyere anskaffelser er en såkalt lysglobe med et stort sentrallys og med plass til 24 små lys. Globen er designet og produsert av *Henning Øverås* i firma Savile Row i Oslo. Den ble forsøksvis satt i en av buene på sydsiden av kirkeskipet, men ble senere flyttet opp mot alteret. Der er det anledning til å tenne lys for den som ønsker det. Under høymessen tennes det lys for hver av dem fra menigheten som er gått bort siden sist og som minnes under kunngjøringene. Og det kan tennes lys for hver av konfirmantene når de presenteres for menigheten. Lys kan en kjøpe for en billig penge fra en boks til venstre for globen.

Å tenne et lys er velkjent praksis i religionenes verden. Det har lenge vært brukt i kirkene. Det aller første som kom på alteret ved siden av nattverdelementene og liturgiske bøker, var nettopp lys. I de gamle norske kirkene var anskaffelse av lys en plikt som pålåg dem som hørte kirken til. Ofte ble lysene til alteret støpt hjemme på gårdene. Senere ble det betalt en lysskatt slik at lys kunne kjøpes inn. Symbolikken ved lystenning er at lyset skal lyse for oss i vårt mørke både fysisk og i overført betydning. Dessuten peker både flammen og røken oppover slik som våre bønner løfter seg opp til Den allmektige.

22. Orgelgalleriet

Orgelgalleriet bak i kirken var tiltenkt en tredobbelt funksjon. Det skulle selvsagt være stedet for det store orgelet. Det skulle også gi plass for kor og sangere. Dessuten skulle det gi plass til kirkebesøkende når det var stort fremmøte. I storhetstiden for Lademoen kirkes guttekor som jo var ganske tallrikt, hadde det gjerne sin plass her. Da det såkalte ryggpositivet til orgelet kom på plass, ble det bygget et fremspring på galleriet over inngangsdøren. Da det gamle orgelet brøt sammen, stod galleriet lenge avlåst som død plass i kirken. Heldigvis har kirken nå et nyrestaurert orgel i full bruk.

23. Orgelet

Det var våren 1985 at det gamle Fosnæsorgelet brøt sammen. Det var ikke uventet. Mange skavanker hadde oppstått gjennom årene og det hadde ikke vært

penger til å stelle det skikkelig. Flere konserter måtte flyttes. Det ble satt i gang et hektisk arbeide for å skaffe midlertidig erstatning for orgelet. Det ble først leid inn et flygel, men det kunne ikke lenge være til god nok hjelp. Brødrene Torkildsens orgelbyggeri a/s i Åsen bygde i løpet av sommeren om det ryggpositivet kirken hadde hatt fra 60-årene, til et såkalt kororgel som ble en god hjelp. Det ble ferdig til kirkens 80-års-jubileum på høsten. Det store spørsmål var hva som skulle skje med hovedorgelet som nå stod taust. Menighetsrådets årsberetning sier: *”Selv om det nye kororgelet er en bra straksløsning, er det forutsetningen at kirka i løpet av en dryg femårsperiode skal kunne få sitt nye kirkeorgel.”* Senere har meningene blant sakkyndige vært delt i spørsmålet om det gamle orgel kan og bør gjenoppbygges eller om det måtte bygges et helt nytt orgel. I begge fall var det snakk om store uttellingar. Og det skulle gå mer enn fem år! Nå er orgelet restaurert og tatt i bruk.

Kirkens store orgel er musikk-historisk interessant fordi det er et av de første pneumatiske orgler som ble bygget her til landet og som fremdeles står på sin opprinnelige plass. Det heter i en utredning av 2001 om Fosnærorgelets verdi: *”Orgelet i Lademoen er bygd samtidig med kyrkja, og det er svært godt tilpassa rommet i utforming og arkitektonisk volum. Det er sannsynleg at kyrkjearkitekten har teikna prospektet i samarbeid med orgelbyggjaren...Frå ein kulturhistorisk synsvinkel er Lademoen kirkes orgel difor svært verdifullt. Dei endringane som har blitt utført på det, er smakfullt gjorde innafor stilen. Også utbygginga i 1967 skjedde på ein for si tid uvanleg pietetsfull måte med full reversibilitet. Orgelet framstår difor i dag som eit fullt intergrert instrument, med ein teknisk kvalitet som truleg er høgare enn den det hadde opprinneleg.”*

24. Kirkens eksteriør

Lademoen kirke er inspirert av den gamle romanske stilen med rundbuer og de vanligvis symmetrisk utformede romanske kirkene. Likevel er Lademoen en moderne kirke. Det ser vi ikke minst av kirkens eksteriør som er særlig interessant fordi det er systematisk assymmetrisk. Typisk er det at sakristiet på sydsiden av koret og Johanneskapellet på nordsiden er helt ulikt utformet. At kirketårnet er plassert i sydvestre hjørne er ikke overraskende, men ser en på avrundingen av de to trappetårn på hver side av hovedinngangen, så ser en at de er forskjellige. Inne i kirken kan en spørre om hvorfor sydlige tverrskip er lengre og har galleri, mens det nordre tverrskip er kortere uten galleri og utformet på en annen måte. Svaret er nok at det skulle skapes assymetri. Dersom en vil se dette helt klart, kan en gå utenfor og øst for alterpartiet. Under den synsvinkelen ser en at utformingen er påfallende usymmetrisk og samtidig harmonisk.

Når en ser kirkebygget utenfra er vel det første en legger merke til de solide steinmurene. Da norsk og lokal gråstein ble tatt i bruk til yttermurer hadde det en nesten propagandistisk hensikt. Vi var midt inne i nasjonsbyggingens tidsalder. Lademoen kirke stod ferdig i 1905, året da unionen med Sverige ble

oppløst. Derfor skulle denne nye kirken symbolisere at den norske steinen var like god til ytterkledning av et praktbygg som noen utenlandsk stein eller annet bygningsmateriale. I mange år hadde det foretrukne bygningsmateriale til norske kirkebygg vært teglsten. Man snakker gjerne om murstensgotikk, nygotikk, når det gjelder kirkebygg i teglsten på slutten av 1800 tallet og ved århundreskiftet 1900. Det nye Norge skulle markeres med gråstein.

Men hvor kom steinen fra? I en avisartikkel skriver *Ingrid Pedersen*, som vanligvis er meget velorientert: ”*Steinen til Lademoen kirke er meget pen, det er gneisgranitt fra Ingdalen*”. Se ”Trondhjemske arkitekturperler” side 47. Dette er nok ikke riktig. Steinen er innkjøpt fra Stjørdalens havnevæsen og er tatt ut i steinbrudd ved flere gårder i Hegra i Stjørdal. Det meste av vår stein har sin opprinnelse fra gårdene Hegre og Fulset. Bruddene kan påvises av bøndene på disse gårdene. Både *Per Fulseth* og *Håkon Hegre* kunne fortelle at deres fedre fortalte dem om steinhuggingen og bruken av steinen til kirker i Trondheim, først Ilen kirke 1886-1889, så til Lademoen. Steinene ble hugget ferdig på stedet og fraktet med hest og vogn eller tralle til opplasting på den forholdsvis nye Meråkerbanen. Hva skal vi kalle steinen? Helst bør vi nok bruke uttrykket vanlig norsk gråstein. Det samsvarer med tankegangen i 1905. Geologer kaller Hegrasteinen for sandstein, men arkitekter har kalt den gneisgranitt. I A. Bugges store bok *Bygningslære* fra 1918 (side 7) blir steinen i Lademoen kirke kalt gneis. Han skriver også (på side 9): ”*Den grønlig-graa sandsten fra Stjørdalen er blant andet benyttet til lister o. l. i Lademoen kirke*”.

Eksteriøret for øvrig har mange fine detaljer. Beslag og jerndekorasjoner på de mange dørene er tegnet spesielt og viser den norske jugendstil. Særlig skal en merke seg de mange dørhåndtakene som er tegnet og støpt spesielt for denne kirken. I 1977 ble et flyttbart gelender anskaffet til hovedtrappa og det er til nytte for mange, særlig når det er glatt. Se eget punkt (nr. 27) om inngangsrampen for bevegelseshemmede på kirkens nordside.

25. Johanneskapellet

Fra 1905 var rommet nord for kirkens alterparti brukt til andaktsrom. Det er et vakkert rom. Opprinnelig var det enkelt utstyrt, men det var et viktig rom for de mest aktive medlemmer i menigheten. Der kom de sammen til hverdagsandakter. Flere av prestene hadde store forventninger til disse samlingene for å styrke det åndelige liv i menigheten og bygge opp en menighetskjerne. Nettopp slik fungerte det i lang tid. Menigheten hadde også sin egen Christian Endeavour forening, som nettopp arbeidet for å styrke menighetskjernen. Også kirkelige handlinger så som dåp og brudevielse der det var få til stede, fant sted i dette kapellet.

Like før krigsutbruddet, den 13. mars i 1940, ble det feiret en nattverdsgudstjeneste i det som ble kalt kirkens nordre sakristi og samtidig ble det innviet et alterarrangement der. Menighetsrådet hadde vedtatt at sakristiet

for fremtiden skulle hete Johannes-kapellet. *Tverdahl* hadde vært utførende arkitekt; snekkermester *Fyhn* stod for trearbeidet; *frøken Rein* hadde brodert antependiet og billedhugger *Thurn Paulsen* hadde skåret krusifikset. Samme år ble det gitt en gave til Johannes-kapellet idet fru ingeniør *Darre* gav to messing lysesaker. De brukes nå av og til i kirken, men står ellers i sølvsafen. Alteret med krusifikset står nå som sidealter i kirkerommet.

I 1980 melder menighetsbladet at Johanneskapellet var ferdig oppusset på dugnad og skulle benyttes som møterom til bibeltimer og til møter blant annet for menighetsrådet. Det er også tatt i bruk til undervisning for konfirmanter, men fremdeles kalles det Johanneskapellet. Vi ser altså at rommet har en lang historie. Navnet minner om det navn kirken skulle ha hatt i følge det første vedtaket i Trondhjems bystyre om kirke på Lademoen, nemlig Johannes kirke eller Johanneskirken. Mellom Johanneskapellet og kirkerommet er det et bitte lite kjøkken der særkalkene vaskes. Det benyttes også under kirkekaffe og til andre arrangementer med servering, men er i minste laget. Det har lenge vært planlagt et større kjøkken ved kirkens nordvestinngang, men finansieringen har vært vanskelig.

26. Prestekontoret

Etter en konferanse med byarkitekt *Bleken* og arkitekt *Tverdahl* besluttet menighetsrådet den 18. mars 1950 å søke om å få innrede kontor for soknepresten under galleriet i kirkens søndre tverrskip. Byarkitektens tegninger ble anbefalt av menighetsrådet og oversendt stiftsdireksjonen til godkjenning. Godkjennelsen forelå 11. august, men i et brev fra kirkevergen 19. oktober ble den videre fremdriften stilt i bero inntil grunnboringene rundt kirken var ferdige. Mange år senere ble planen utført og i april 1974 ble de nye kontorene tatt i bruk. Vi fikk to kontorer, sokneprestens kontor og kontor for menighetens sekretær. Innenfor prestens kontor er det et lite arkivrom. På sokneprestens kontor henger det en flott tegning av kirken, tegnet av utførende arkitekt, Ingvar Alstad i 1904. Kontorene har egen inngang med et vindfang der trappen går opp til sidegalleriet i kirken. Fra vindfanget kommer en inn i et venterom med vaskerom og toalett innenfor. Venterommet benyttes også som dåpssakristi selv om det er litt primitivt. Døren fra dette rommet til kirken fører rett inn til stolradene ved døpefonten.

27. Rullestolsrampen

Da det kom krav om at kirken skulle ha en bedre adgangsmulighet for folk i rullestol og andre med bevegeshindring, ble det i 1985 satt opp en rullestolsrampe ved inngangen til vindfanget ved Johanneskapellet. Derfra er det greitt å ta seg inn i kirken. Rampen ble satt opp med støtte fra menighetspleien.

28. Tårnet med uret

Kirketårnet er den mest dominerende del av anlegget sett fra vest. I en artikkel i Trondhjemske Samlinger 2002 s. 108 skriver historikeren S. H. Pedersen: *”Lademoen kirke ble plassert der hvor terrengstigningen fra Buran flater ut og oppført etter en byggeplan hvor det mest karakteristiske innslaget i eksteriøret var et tårn som kunne oppfattes som noe overdimensjonert i forhold til resten av bygningen. Slik oppnådde man at kirken kom til å dominere hele Lademoen-området og de boligkvarterene som støtte opp til det. Og det var ikke bare på Lademoen at dette gudshuset gjorde sitt nærvær gjeldende. Det var (og er fortsatt) få steder i Østbyen hvor de øvre delene av kirketårnet og spiret ikke var synlig over industribyggenes og boligkasernenes takflater. Sett fra større avstand ruver kirkens granittgrå murmasser, skifertekte takflater og mektige tårn over all annen bebyggelse.”*

Kirkeklokkene er støpt hos a/s Bakklandets Støberi og mek. Værksted i 1904. Den store klokken har innskriften: *”Land, land, land, hør Herrens Ord, Jer. 22.29”*. På den mindre står det: *”Alt hvad der har aande love Herren, Sal 150.6”*. Klokkene kom altså fra et lokalt firma som hadde spesialisert seg på støping av kirkeklokker. Det var anlagt av *Albert E. Olsen* og *U. Wisløff* i 1897 og hadde i 1914 140 mann i arbeid.

Frem til 1981 ble klokkene ringt for hånd, men da ble det installert automatisk ringeanlegg slik at kirketjeneren slapp å klatre opp i tårnet for å ringe. Det var folk som var negative til denne forandringen. De syntes klokkingen ble mer monoton og savnet det tidligere mer personlige preget. Frem til midten av 1970 årene ble det ringt hver kveld klokken 21 til et tegn på at barna på Lademoen skulle inn for å legge seg.

En bykirke skulle i eldre tid ha sitt eget tårnur. Mange av innbyggerne i byen hadde ikke egen klokke. Mange savnet også klokke hjemme i sin leilighet. Derfor var det viktig å ha et tilgjengelig ur som kunne vise riktig tid. Før trærne i parken og langs Innherredsveien vokste seg store, var det lett å få øye på uret i kirketårnet.

Det gamle urverket er nå pensjonert. Selve urverket står fremdeles i tårnet og de lange jernstengene som overførte bevegelsen fra urverket til de fire urskivene står lagret i tårnet. Hver av de fire urskivene har nå fått sitt eget kvartsurverk fra det svenske firmaet *AB Westerstrand & Sønner* i Föreboda i Sverige. De siste årene det gamle uret var i drift viste det mange skavanker og uret viste ofte feil tid eller stoppet helt opp. Med det nye anlegget skulle Lademoens befolkning kunne ha glede av å se tårnuret vise rett tid i mange år fremover, selv om behovet ikke er det samme som før.

Spirene har liljeavslutning og tårnet har naturligvis en lynavleder.

29. Taket med beslag og nedløpsrør

På alle hus er takene gjerne et svakt punkt som huseieren må være påpasselig at ikke får skader. Skader kommer helst med vær og vind. Følgene av mindre skader blir lett større ved herjinger av vann og is og vind. Et stort kirketak er svært utsatt. I og med at det er høyt og stort er det ikke så lett å få øye på skader som oppstår og det går gjerne noe tid før en kan gripe inn. Taket på Lademoen kirke har gjennom årene stadig hatt behov for stell.

En større takreparasjon ble utført i 1966. Det hadde blitt en særlig trekk i kirken og dessuten hadde det av og til dryppet vann inn. Det viste seg at taktekkingen på flere steder var skadet av vær og vind. Trekken kom av at det hadde oppstått flere hull i taket. Reparasjonen kom på kr 150.000. Den bestod ifølge byggmester *Schistad* i at det var lagt nye takstein over hele taket, nye beslag særlig av kobber og dessuten nye takrenner.

I 2002 var mange av nedløpsrennene og avløpene blitt tette, særlig av gammelt løv. Mange hadde også sprukket på grunn av issprengning. Avløpene ble trykkspylt for å få dem åpnet igjen. Et stort arbeide ble så utført for å skifte rør og få hele nedløpssystemet i orden igjen. Nå ble det også installert en ny type utskillere som skal skille blader og større rusk fra regnvannet slik at det ikke så lett skal tette avløpene. Arbeidet holdt seg innenfor de beregnete rammer på kr 50.000.

30. Vedlikeholdet

Kirketjeneren fungerer som en slags vaktmester i kirken og tar seg av rengjøring og mindre reparasjoner. Ellers gir han melding til kirkevergens kontor om behovet for større vedlikeholdsarbeider. Gjennomføringen av de store oppgavene med vedlikehold lar gjerne vente på seg av flere grunner. Hovedproblemet er selvsagt omkostningene. Derfor må en slik operasjon forberedes gjennom budsjett og søknad til kirkeverge og kommune. Trondheim kommune har nå gjennom en årrekke på grunn av trang økonomi følt seg tvunget til å utsette vedlikeholdet av sine bygninger og anlegg. Det rammer kanskje hardest skoler og kirker, men det er svært dårlig husholdning i det lange løp. Enhver huseier vet at reparasjoner som utsettes, meget lett blir mange ganger så dyre når de først må tas. Vedlikeholdet av taket er berørt ovenfor, men det gjelder selvsagt hele kirkebygget. Vi kan se det ved å gå fra sted til sted både i ute og inne i kirken.

Et av de mest synlige problemer i dette kirkebygget er at vann trenger inn gjennom murene. At vann skulle trenge inn gjennom mørtelen mellom stenene kunne man nok tenke seg. De færreste tenkte seg at vann kunne trenge gjennom selve stenen, men gråsteinen er dessverre vanngjennomtrengelig. Derfor fikk en snart fuktskader på veggene overalt inne i kirken og de har fulgt med hele tiden. Dessuten har vann sammen med materiale inne i veggene skapt stoff som skader

og misfarger innsiden i bygget. Dette kunne vært unngått om man hadde lagt inn et luftlag (ventilasjon) mellom ytterkledningen og neste mur i tegl, men det kunne vanskelig gjøres etter at bygget stod ferdig! Problemet med vanninnslag ser en best om en går opp trappen mot tårnet, men det er dessverre synlig mange andre steder også.

31. Blomsterbedene og parken

Lademoen kirke ligger i Østbyens store park. Det er parkvesenet som har ansvar for stedet både av Lademoen park og av anleggene rundt kirken. I mange år har etaten gjort et fint arbeide med å holde plener og bed i den beste orden. Særlig har mange gledet seg over rikt blomstrende rosetrær ved kirkemurene og løkblomster og andre planter i bedene.

32. Menigheten og bydelen

Lademoen menighets historie byr kanskje ikke på de store begivenheter, men det er et spørsmål om ikke nettopp det jevne og udramatiske i en menighets liv kan by på vel så interessante trekk som de dramatiske. Som nevnt i forordet kan Lademoen betraktes som en typisk norsk menighet i et sentrums-nært strøk i en større by. 1900 tallet var jo byvekstens periode i norsk historie. Mange flyttet fra landsmenigheter inn til byene. Svært mange fant ikke sin plass i menigheten på det nye bostedet selv om de kanskje hadde vært vant til å gå til kirke på hjemstedet. Overflyttingen til byen ble for svært mange nordmenn veien til avkristning selv om de gjerne holdt fast på skikken med dåp, konfirmasjon, kirkelig vielse og begravelse. Noen plass i det menighetens fellesskap fant de fleste ikke. Kirken var ikke flink til å skape et åndelig hjem i byen for innflytterne. Lademoen menighet ble opprettet i 1908, altså tre år etter at kirken stod ferdig. Den kan på mange måter settes opp som et speilbilde på problemene med å skape et åndelig hjem i et nytt bystrøk.

Lademoen menighet ble hundre år i 2008. Den ble opprettet i en ny bydel som hadde vokst frem like utenfor byens grenser etter midten av 1800-tallet. Hovedgrunnen til at folk flyttet dit og satte opp sine hus eller leiet seg inn i andres hus, var helst at de var fattige og at det var forholdsvis rimelig å skaffe seg bosted i denne delen av daværende Strinda herred. Strinda var en utpreget landkommune som var dominert av landbruk. Lademoen var en utkant i denne landkommunen og herredet tok lite ansvar for de fattige som flyttet utenfor bygrensen. Selv om Lademoen lå i utkanten av herredet var flere sentrale funksjoner så som bank, skole og tingstue plassert her fordi det lå så nær byen og mange bodde i strøket. Ja, den nye hovedkirken for Strinda var faktisk planlagt reist her. Mot slutten av 1800-tallet begynte det en kraftig folkeforflytning i Norge som blant annet førte til en nesten ukontrollert byvekst. Byen Trondhjem lå fra gammelt av på et lite areal. Det gamle Nidaros ble

grunnlagt ved elveutløpet av Nid, som var det gamle navnet på Nidelva. Ordet betyr den stilleflytende. Elva gjør en stor sving der den nesten har nådd fjorden. Den buen elva gjør før den renner ut i fjorden, skaper en naturlig grense som i mer krigerske tider dannet et vern mot fiender. Lenge hadde byen nok areal til nybygging på landtungen mellom elva og fjorden.

Det tidligere utkantområdet i Strinda herred ble innlemmet i Trondhjem by og ble en bydel. Den bypåvirkede bygda med sine lystgårder og mange smågårder og husmannsplasser ble til by. Særlig interessant er å se hvordan en del av den tidligere Strindabefolkningen ble en slags overklasse i den nye arbeiderbydelen Lademoen. Mange av de velstilte i den gamle befolkningen på Lademoen ble i lang tid sentrale personer i menighetens liv. Et annet forhold er hva menigheten gjennom sitt sosiale arbeide (diakoni, kirkelig fattigpleie) gjorde for å bøte noe på de fattiges problemer. Et tredje forhold er betydningen av de mange kristelige foreninger og institusjoner som ble bygd opp.

33. Kirkenavnet

Det var to typer navn på kirker som var aktuelle på den tiden Lademoen kirke ble bygd. Det var enten et bibelsk navn slik som navn på apostler, evangelister eller andre bibelske personer eller kirken fikk navn etter det strøket den lå i. Begge typer finnes over hele Norden. I Oslo fikk vi navn som Markus, Petrus, Paulus, Jakob og Johannes kirke og av den andre typen navn som Frogner, Sagene, Uranienborg og Vestre og Østre Akers kirke. Også for vår kirke var begge typer navn på tale. Enten skulle den hete Johannes kirke eller Lademoens kirke. Det som vant frem og ble navnet, var Lademoen kirke. Riktignok ble s-en etter hvert borte! Men i Johanneskapellet har vi, som nevnt, et minne om det bibelske navn som var foreslått før kirken stod ferdig.

34. Kirkegrunnen

Etter den andre verdenskrigen ble det oppdaget at grunnen hadde begynt å svikte og at bygningen hadde slått sprekker. Til tider svaiet tårnet og veggene fikk sprekker. Det var leirgrunnen som hadde begynt å bevege seg. Hele Lademoen skal ligge på en veldig leirplate, gammel, sjøbunn. Det er påvist blant annet av de tyske grunneksperterne som planla ubåtbunkersen Dora. Kirken måtte stenge i 1954 og gudstjenestene ble holdt i gravkapellet eller i menighetshuset i Østersundsgate 1. Det ble slått ned i grunnen en mengde jernbaneskiner og støpt solide fundamenter før kirken kunne tas i bruk igjen i 1956. I tre år var altså kirken ute av vanlig bruk til gudstjenester og kirkelige handlinger. Saken hadde for øvrig en lang forhistorie.

I 1951 forelå det et brev fra ingeniør *Ed. Harboe* som den sakkyndige som undersøker stabiliseringen av kirken. Det var en sak som foruroliget flere enn menighetsrådet og de ansatte. Det skapte stor usikkerhet og det skulle bli en stor

sak. Fakta i saken var at det allerede i 1910 ble oppdaget sprekker og horisonalforskyvninger uten at noe ble gjort den gang. I 1949 falt svære murklumper ned på galleriet. Også fra ytterveggen i tårnet falt en stor sten ut. Målinger i 1949-51 viste at tårnfoten hadde sunket 3 millimeter bare siste år og at setningen hadde vært gjennomsnittlig 2 1/2 millimeter i året. Kirkespiret var derved kommet 1/2 meter ut av lodd! Grunnboringer (syv i tallet) hadde vist at bygningen hviler på et ca. fire meter tykt sandlag. Under sandlaget er det kvikkleire ned til fast fjell. Tykkelsen av kvikkleirelaget er 25-27 meter på syd- og vestsiden, mens det på øst- og nordsiden er hele 30-38 meter. Ingeniør Harboes anbefalinger gikk ut på å sette stålpeler ned til fast fjell. Dette skulle være tilstrekkelig støtte til fundamentet til å bære vekten av bygningsmassen. Vekten er ca. 2800 tonn for tårnet og ca. 4400 tonn for resten av kirken; altså til sammen 7200 tonn! Forbruket av jern var beregnet til ca. 750 tonn. Stålpelene skulle være 38 meter lange. Over denne skogen av jernstolper skulle det så støpes en plate med mektige betongdragere som selve bygningen så skulle hvile på. Ingen vil vel undres over at avisene slo dette stort opp.

Om fundamentering av kirkebygget forelå det en ny sakkyndig vurdering. Overingeniør *Skaven Haug* skrev at det var på tale å fjerne tårnet, men menighetsrådet henstilte på det innstendigste om at det ikke måtte skje. I et brev i juli ber Kirkelig fellelsråd om en uttalelse fra menighetsrådet om man kan tenke seg å rive kirken og flytte den til en mer skikket tomt! Menighetsrådet svarer etter en konferanse med ing. *Ed. Harboe* at sakkyndige kan garantere at kirken kan stabiliseres ved nedpeling i grunnen. Kirken burde derfor kunne bli stående på sin nåværende plass.

Den store kirkereparasjonen som kostet kr 500.000, dominerte bildet i denne tiden. Den indre oppussing kostet kr 176.000. Problemet med å være avskåret fra å benytte kirkehuset er interessant fordi det kaster lys over hva det betyr for en menighet å ha et godt og tjenlig lokale til rådighet for virksomheten. Det var ikke bare å leie et lokale og flytte virksomheten dit. Folk som var vant til å gå til gudstjeneste i kirken og de som skulle ha dåp og vielse, syntes ikke det var det samme å gå til et gravkapell eller et forsamlingshus i stedet. Årsmeldingen forteller litt om problemet: *Tross håpet om at kirken skulle bli ferdig sommeren 1955, gikk hele dette året nesten til ende uten at håpet gikk i oppfyllelse. Når en tenker på det krevende arbeidet er vel det ikke underlig at det tok tid.*

Grunnarbeidet og det ytre arbeidet på kirkehuset ble ferdig tidlig i 1955. Det var pelet ned 2333 meter jernbaneskinne i grunnen! Over jernbaneskinnene var det lagt tykke betongbjelker som murene skulle hvile på og som stakk ut på begge sider av kirken. Enden på en av disse dragere kan sees i grunnen utenfor det nordvestlige hjørnet av kirken. Betongbjelkene var så støpt sammen til en plate som kirken nå hviler på. Ansvarlig ingeniør, *Karl Fagereng*, fortalte at han kunne våkne om natten av mareritt om hvordan det skulle gå med arbeidet. Det var foretatt belastningsprøver og de sakkyndige mente at huset nå skulle stå

støtt. Den innvendige oppussingen stod for tur og tok sin tid. Ute var det montert flomlysanlegg så på mørke kvelder ble kirken godt synlig. På grunn av byggearbeidene ble 50-års-jubiléet den 15. november 1955 forbigått i stillhet.

Årets største begivenhet var gjenåpningen av Lademoen kirke søndag den 23. desember 1955 med biskop *Arne Fjellbu* som predikant. Det hadde gått tre år siden menigheten hadde kunnet bruke kirken. Nå var gleden stor. Kirken var fullsatt da prosesjonen av prester kom oppover midtgangen. De assisterende prestene tok plass i koret og biskopen gikk for alteret mens et hornorkester spilte en parafase over melodien «*Kirken den er et gammelt hus*». Lademoen kirkes guttekor sang. Omtalen av begivenheten sier: "*Kirken er etter oppussingen blitt meget vakker. Lys og vennlig er fargesammensetningen. Det er installert elektrisk oppvarming. Benkene er reparert og pusset opp. Alterringen har fått ny plysj, prekestolen og altertavlens ramme er frisket opp med gullornamenter. Ved innvielsen ble også en ny alterduk tatt i bruk. Den er gitt og sydd av fru Karen Hoff... I koret stod to nye brudestoler som er gitt av Kirkeforeningen. Johanneskapellet er også oppusset og i grunnen blitt helt nytt. Der har vi fått nye stoler, ny prekestol, døpefont og orgel. Alterpartiet har fått større virkning ved dekorasjonsmaler Maalø's komposisjon av "Livets tre".*" Gudstjenestene i julen ble svært godt besøkt. Kirken var helt fullsatt ved barnegudstjenesten julaften og ved høytidsgudstjenesten på 1. juledag. Det var ikke vanskelig å skjønne at menigheten satte pris på å kunne ta sitt gudshus i bruk igjen.

35. Arkitektene

De tre arkitektene som hadde ansvar for kirken, fortjener en kort omtale. *Ole Eriksen Stein*, født 1867, var bondegutt fra Gol i Hallingdal. Det fortelles at han møtte opp i Christiania i 1886 i sølvknappet bunad og banket på døren hos arkitekt *Henrik Nissen* og sa han ville bli arkitekt. Nissen arbeidet da på Frimurerlogen i Christiania og den unge bondegutten kom i lære der. Samtidig gikk han på Den kongelige tegneskole 1886-89. Deretter studerte han i Charlottenburg i Berlin frem til 1892. Hans egentlige etternavn var *Steenbraathen*, men da ordet braten på tysk betyr å steke, kalt han seg kort og godt for Stein. Etter et par praksisår i Wiesbaden kom han tilbake til den norske hovedstaden og arbeidet der på Nationaltheatret. I 1897 begynte han sin egen praksis. Han var en fremragende fagmann og vant førstepremie i konkurransen om Lademoen kirke i 1900. Omtrent samtidig vant han 3. premie om Fagerborg kirke i Kristiania. Fagerborg minner på mange måter om Lademoen. Stein levde til 1950.

Ingvald Otto Alstad ble født i Trondhjem i 1867 (samme år som Stein) og ble uteksaminert fra Trondhjems tekniske læreanstalt (TTL) i 1886. Etter praksis i Trondhjem gikk han 1893-94 teknisk høyskole i Berlin. Etter ett års praksis hos Baurath H. Seeling i Berlin vendte han tilbake til hjembyen. I 1899-1901 var han bygningsfører eller bygningskonduktør ved oppføringen av

Frimurerlogen og fra 1903 til 1906 hadde han den samme oppgaven ved oppføringen av Lademoen kirke. Senere hadde han eget arkitektkontor og var lærer ved den tekniske aftenskolen. Han døde av tuberkulose i 1914 47 år gammel. Han var en fremragende tegner. Hans store, flotte tegning av Lademoen kirke datert 1904 henger på sokneprestkontoret. Flere av byens fine murbygg var han arkitekt for. Et av dem er Thomas Angells gate 8 der Egon i Søndre gate nå holder til.

Gabriel Kielland, født 1871, var Trondhjems-gutt slik som Alstad, sønn av bylege Kristian Semb Kielland. Gabriel Kielland er vel i dag særlig kjent som skaperen av Nidarosdomens mange glassmalerier, men han var først utdannet som arkitekt ved TTL, fortsatte ved den tekniske høyskolen i Hannover før han studerte malerkunst og arkitektur i München. Så ble han tegner i det verdensberømte humoristisk-satiriske ukebladet *Simplicissimus* som begynte å utkomme i 1896. Vel hjemme i Trondhjem startet han sitt eget arkitektfirma sammen med vennen *Alf Hofflund*. Kielland har tegnet flere av byens kjente bygninger. Som maler stilte han ut sitt første bilde på høstutstillingen i 1895. Før han ble bedt om å male altertavlen til Lademoen kirke, var han mester for altertavlen i Åsen kirke i 1904. Tross sine fremragende prestasjoner som arkitekt og kunstmaler er det glassmaleriene som kom til å bli hans egentlige livsverk. Han døde i 1960.

Personregister

Ingvald Alstad, arkitekt	7,21,27
Bleken, byarkitekt	21
Fru ingeniør Darre	20
Karl Fagereng, ingeniør	26
Arne Fjellbu, biskop	26
Siri Linge Frønes	17
Per Fulseth	20
Fyhn, snekkermester	20
Oluf H. Hammer	13
Sofie Hansen	14
Ed. Harboe, ingeniør	25,26
Skaven Haug, ingeniør	26
Jarle Haugum	17
Håkon Hegre	20
Alf Hofflund	28
Roald Iversen	10
Gabriel Kielland	7,13,28
Kristian Semb Kielland	28
Kristoffer Leirdal	16
Th. Marthinsen	14
Møller, gullsmed	13,14
Maalø, dekormaler	27
Henrik Nissen	27
Albert E. Olsen	22
Anna Olsen	14
Ludvig Olsen	15
Thurn Paulsen, skulptør	20
Ingrid Pedersen	20
Svein Henrik Pedersen	21,22
Ingrid Pettersen	16
Agnes Rasmussen	16
Frøken Rein	20
Johan B. Rian, prest	17
Solveig Sandvik	12
Schistad, byggmester	23
Ingrid Smith	7
Ole E. Stein, arkitekt	7,27
Torkildsen, orgelbygger	18
Tverdahl, arkitekt	20,21
Casper F. Westad	13
Westerstrand AB	22

U. Wisløff	22
Frøken Wleügel	15
Aase og Per Øverland	11
Henning Øverås	17

Lademoen kirkes småskrifter

Tanken bak serien er at det skal være små skrifter av interesse for befolkningen på Lademoen og for menighetens medlemmer. Emnene er fra lokal historie eller fra kirkens virksomhet. Noen har mer allmenn interesse. Utgiver er Lademoen menighetsråd. Heftene kan kjøpes i kirken eller på menighetskontoret i kirken. De kan også bestilles over telefon 73523004, e-post til <post.lademoen@kirken.no> eller ved brev til Lademoen kirke, Postboks 5146, 7447 Trondheim. De kan foreløpig også bestilles hos Per Øverland, Dalen Haveby 29, 7044 Trondheim, telefon 73534643, 90254197 eller <per.overland@hf.ntnu.no>. Inntektene av bøkene går uavkortet til menighetens kasse idet utgiftene til fremstillingen dekkes av et privat gavefond. Her følger en oversikt som starter med de nyeste skrifterne:

Nr. 17. Per Øverland, Fra Bakkestrandens Bedehus til Lademoen bydelshus, Trondheim 2012, kr. 100.-

Dette er fortellingen om det gamle bedehuset i Østersunds gate 1 på Lademoen gjennom 125 år. I dag er dette karakteristiske huset med sitt klokketårn et velholdt hus som syder av aktivitet nesten døgnet rundt året rundt. På dagtid er det NAV's prosjekt Aktiv start og Lademoen frivilligsentrals arbeid som dominerer. På kveldstid varierer aktiviteten med mange slags tiltak med ulike former for dans eller andre kurs. På søndagene er flere menigheter aktive i storsalen både afrikanske og norske. I den lille kafeen lages mye god mat og drikke. Da huset stod ferdig i 1887 ble det raskt fylt av aktivitet av en rekke ulike foreninger og med jevnlig møter med kjente predikanter som for eksempel Per Nordsletten og flere av byen prester. Samtidig ble det sentrum for sosial og diakonal virksomhet. Inntil tre diakonisser arbeidet for å lindre nød som det var mye av i strøket. Diakonissene var blant de første i Norge som hadde fullverdig sykepleieutdanning. Huset var i mange år menighetshus for Lademoen og i perioder interimskirke.

Nr. 16. Johan Løkhaug og Per Øverland, Gater, gårder og Ynglingen på Lademoen, Trondheim 2011, kr. 100.-

Dette er en utgave av to tidligere skrifter i denne serien. Begge har vært utsolgt i lengre tid. Innholdet i begge heftene henger nøye sammen slik at det passer godt å ha dem i en felles bok. Begge er omtalt nedenfor så det er unødvendig å omtale innholdet her. Sammen med en rekke av de lokalhistoriske publikasjonene i serien er nr. 16 lagt ut på nettet og kan leses på hjemmesidene til Lademoen historielag eller Lade historielag. Det er hyggelig at skrifterne på nettet leses av mange. Statistikken viser at det er et stort antall søk både fra Norge og fra store deler av verden!

Nr. 15. Per Øverland, Historieglimt fra Lade og Lademoen 3. samling, Trondheim 2011, kr. 100.-

Dette er den tredje samlingen av historieglimt som har stått som artikler i *Menighetsblad for Lade og Lademoen* både i de siste årene og tidligere. De to første samlingene har blitt godt mottatt av leserne og er trykt opp i flere opplag. I de siste årene har historieartiklene vekslet ganske systematisk mellom de to områdene Lade og Lademoen. De har normalt skriftet for hvert nummer. Også i denne samlingen følger en artikkel om Lademoen normalt en fra Lade. Mange av de nyeste artiklene er preget av de store endringene som skjer på begge områdene nettopp nå. Fra Lademoen finner en artikler om tunnelarbeid og veibygging langs Europavei 6 og riving av det store kjøpesenteret KBS. Fra Lade finner en omtale av Haakon VII's gate og de store endringene som skjer med kjøpesentrer og bedrifter langs denne gata. Andre artikler griper langt tilbake som til den andre verdenskrigen og all byggingen tyskerne stod for over hele området. Noen av artiklene er hentet fra tidligere årganger av menighetsbladet som kom med sitt første nummer allerede i 1918.

Nr. 14. S. Sletvold og P. Øverland, For barn i Trondheim fra 1827 til 2007, Trondhjems Asylselskap, Trondheim 2010, kr. 200.-

Dette er et samleverk. Her finner en et opptrykk av Sverre Sletvolds bok fra 1977 om Trondhjems Asylselskap sammen med en videreføring av historien fra 1977 til 2007 ved Per Øverland. Det var i 1827 byens kommandant, general Paul Birch, tok initiativ til dette selskapet der byens ledende kvinner og menn samlet penger til beste for byens fattige barn. Ti år senere startet selskapet et børneasyl, en datidens barnehage, for fattige barn. Dermed ble Trondheim landets pioner på denne fronten. Hele tiden siden har selskapet drevet et stigende antall barnehager i byen. Midtbyen barnehage i Elvegata er landets eldste barnehage. I 1987 ble 150 års jubileet feiret med både nasjonal og lokal deltakelse. Lademoen barnehage i Østersunds gate 3 ble startet i 1893 og drives stadig i det samme huset med nødvendig oppdatering. Med sine 117 driftsår har også Lademoen sin plass i landets og byens barnehagehistorie.

Nr. 13. Per Øverland, KFUK-KFUM i Trondheim og Trøndelag. Historieglimt 1874-2008, Trondheim 2008, kr. 100.-

KFUM og KFUK har en lang historie i Trondheim og Trøndelag. Det har vært menighetenes barne- og ungdomsarbeid. Slik var det også på Lademoen der bevegelsen hadde sitt eget hus. Først var det Ynglingen i Strandveien 72. Det ble revet av tyskerne i 1941 da ubåtbunkersen Dora ble bygd. Senere hadde foreningen Nedre Møllenberg 73 i mange år. Denne boka har syv kapitler. De to første følger henholdsvis KFUM og KFUK i Trondheim fra begynnelsen til slutten gjennom langt over hundre år. De to neste kapitlene forteller om virksomheten for både gutter og jenter på Bakklandet og på Lademoen. Så

følger et kapittel om leirstedene før og i dag. Et kapittel oppsummerer historien til Trøndelag krets og det siste forteller om Prinsens gate 10A som ble bygd i 1908. Det er bevegelsens sentrale hus i dag.

Nr. 12. Per Øverland (red.), Lademoen i gamle dager, Trondheim 2006, kr 150.-

Dette er et utvalg av artikler som har stått i ulike Trondheimsaviser fra 1912 og fremover. De fleste artiklene er skrevet av eldre folk som har vokst opp på Lademoen og som forteller om sin barndom og ungdom. Både kvinner og menn forteller. Noen er også blitt intervjuet av erfarne journalister om sin oppvekst og sitt senere liv. Flere av intervjuene er rene perler av fortellerkunst. Lokalhistorikeren Henrik Mathiesen kommer også til orde. Mange lesere vil kanskje med særlig interesse lese Asbjørn Lunds artikkelserie fra Arbeideravisa fra 1976. Boka har en rekke gamle bilder fra kjente og ukjente motiver i bydelen. Bilderredaktør er Bjørn Lien. Samlingen avsluttes med en novelle med ramme fra Lademoen.

Nr. 11. Per Øverland, Kom! La oss lovprise Herren!, Trondheim 2006, kr 50.-

Den norske kirkes høymesse er i endring. Denne boka gjennomgår punkt for punkt den liturgien som nå benyttes. Den gir historiske glimt fra den kristne gudstjenestes lange historie med sikte på å gi impulser til endringer. Det kommer tydelig fram at dagens høymesse både har bevart viktige trekk fra en to tusenårig historie og samtidig oppviser en rekke endringer som har kommet til på ulike tidspunkter gjennom dette lange tidsrommet. Ritualet bør ikke endres bare for å bli moderne og strømlinjeformet. Med solid feste i tradisjonen kan mange ledd likevel endres for å bli til større glede og inspirasjon for dagens kirkegjengere. Boka antyder mange mulige endringer. Bokas tittel angir det sentrale i gudstjenesten som er lovsangen.

Nr. 10. Per Øverland, Lademoen kirke 100 år, Trondheim 2005, kr 100.-

Lademoen kirke stod ferdig høsten 1905. Boka forteller først og fremst om liv og virksomhet i kirka og menigheten gjennom hundre år. Året 1905 med oppløsningen av unionen med Sverige har satt sitt preg på denne store murbygningen i Østbyen i Trondheim. Mange generasjoner lamonitter har gått inn og ut av bydelens kirke. Boka summerer opp livet i kirka tiår for tiår og belyser samtidig Lademoen bydels lokale historie gjennom det meste av Østbyens historie. Med plass til over tusen mennesker var kirka byen største etter Nidarosdomen. I dag tillater ikke brannvesenet at så mange samles der. I denne murkolossen blir Jesu Kristi evangelium forkynt for dagens mennesker slik som før. Kirka er Lademoens storstue!

Nr. 9. Per Øverland (red), *Historieglimt fra Lade og Lademoen. 2. samling*, Trondheim 2005, kr 50.-

Denne andre samlingen av historieglimt omfatter både artikler som Per Øverland har skrevet i menighetsbladet de siste årene og artikler av en rekke andre forfattere. Disse forfatterne er ikke alltid navngitt fordi navnet ikke er angitt i menighetsbladet. Artikkene er hentet fra menighetsbladene fra 1990 og fremover. I denne samlingen er det forsøkt en bedre fordeling mellom Lade og Lademoen enn i den første samlingen. To av emnene er dekket gjennom en gruppe artikler. Det ene emnet er fra Lade om den gang KA-Senteret på Lade gikk konkurs og ble gjenkjøpt. Det andre emnet er fra Lademoen og dreier det seg om Lademoen Asyl (Lademoen barnehage), som er en av byens eldste barnehager og stadig i full drift.

Nr. 8. Per Øverland, *Gjør som Gud, bli et sant menneske. En katekisme*, Trondheim 2005, kr 50.-

Dette er en liten bok på 30 sider med et betydningsfullt innhold. Den er en kortfattet håndbok med hovedpunktene i den kristne tro og kan faktisk brukes som en liten andaktsbok. I formen tar den opp tradisjonen fra oldkirkens menigheter som hadde små hefter, kalt *Enchiridion*, som orienterte om den kristne tro og som ble brukt i opplæringen av dem som skulle døpes. Dette er ny oversettelse av Luthers lille katekisme. Oversettelsen er til dagens hverdagspråk. Den er uten det vanlige tekniske apparatet. Den har en kort innledning om katekismens historie og et avsnitt om det å sette ord på troen.

Nr.7. Per Øverland, *Salmediktere i Norsk Salmebok*, Trondheim 2004, kr 100.-

Heftet inneholder korte biografier over samtlige diktere og oversettere som er representert i Norsk Salmebok. Etter hver biografi følger en liste over de salmer som vedkommende forfatter har diktet eller oversatt. Norsk Salmebok ble godkjent i 1984 og benyttes nå ved gudstjenester og andre samlinger i Lade og Lademoen kirker. Mange har større utbytte av å synge eller lese salmene til sin private oppbyggelse når de vet litt om den som har skrevet salmen. Dette heftet har interesse for mange som er glad i vår salmeskatt langt ut over Lademoen menighet.

Nr. 6. Per Øverland, *Historieglimt fra Lade og Lademoen 1. samling*, Trondheim 2003. Kr 60.-

Dette er den første samlingen av historieglimt som har stått i Menighetsbladet de senere år. De gir glimt både fra nyere og eldre tid både for Lade og Lademoen siden prestegjeldet og menighetsbladet omfatter begge sokn. Artikkene veksler mellom Lade og Lademoen og har mange lokalhistoriske godbiter fra begge områdene. Den andre utgaven kom i **2006**. Den er vesentlig utvidet med en rekke artikler som har stått i tidligere menighetsblad. Utgaven fra 2006 har en mer konsekvent veksling mellom emner fra Lade og Lademoen.

Nr. 5. Per Øverland, *Lademoen kirke. En veileder*, Trondheim 2002. Kr 50.-

Lademoen kirke ble innviet i 1905 og fylte altså i 2005 sine hundre år. Den er byens nest største kirke. Bare Nidarosdomen er større. Veilederen gjennomgår kirkebygningen ute og inne. Den forteller historien både om hele kirkehuset og om hver enkelt del. Dessuten blir kirkens innredning og utstyr gjennomgått og forklart. Kirken er en av svært få norske kirker i nyromansk stil. Stilen kalles også norsk jugend. Det kanskje mest interessante er at den er kledd med norsk gråstein fra Fulset gård i Hegra. Det skal markere 1905 og norsk selvstendighet. Norsk gråstein var like bra som utenlandsk marmor eller glasert teglstein!

Nr. 4. Ingrid Pedersen, *Trondhjemske arkitekturperler*, Trondheim 2002, kr 150.-

Ingrid Pedersen vokste opp på Sandstad på Lilleby, Ladeveien 5. Både hennes foreldre og hun selv var trofaste medlemmer av Lademoen menighet gjennom hele livet. Hun var i en lang årrekke medlem av menighetsrådet, blant annet gjennom hele siste verdenskrig. Hun var en habil arkitekturhistoriker. Ingrid Pedersen var hele sitt yrkesaktive liv knyttet til arkitektavdelingen ved Norges tekniske høgskole, NTH. Hun skrev en rekke artikler om arkitektonisk interessante bygg i byen. I samlingen er to artikler om Lademoen kirke og én om Gardemoen gård. De fleste av artiklene ble først trykt i Adresseavisen. De er her for første gang utgitt samlet ved Per Øverland. **Utsolgt.**

Nr. 3. Per Øverland, *Ynglingen på Lademoen*, Trondheim 2001, kr 100.-

Undertittelen lyder slik: Barn og unge i kristelig virksomhet på Lademoen gjennom hundre år 1890-1990. Heftet er på 46 sider. Omslagsbildet er et foto av Strandveien 72. Det var Ynglingeforeningens hus fra 1895 til 1941. Huset var et viktig sentrum for barn og ungdom i strøket som var tett befolket med barnerike familier. Huset ble revet av den tyske okkupasjonsmakten da den skulle bygge ubåtanlegget Dora i Nyhavna for den tyske krigsmarinen. Heftet forteller sentral lokalhistorie for Ner-La'mon. Forfatteren har bodd i Lademoen siden 1966 og

har vært formann for menighetsrådet i Lademoen i flere perioder. Han var den siste rektoren ved Universitetet på Dragvoll.

Nr. 2. Johan Løkhaug, *Gater og gårder på Lademoen, Trondheim 2001, kr 50.-*

Johan Løkhaug vokste opp på Lademoen. Familiens hus lå der Laugsand aldersboliger og sykehjem nå ligger. Der hadde familien gartneri. Løkhaug var i mange år byarkivar i Trondheim kommune. Han var en kjent lokalhistoriker og skrev mye i byens aviser. I 1959 skrev han en serie artikler i Menighetsblad for Lademoen. Disse artiklene utgjør storparten av dette heftet som omhandler både kjente og mer ukjente navn og steder i strøket. Det er på 27 sider og er redigert av Per Øverland.

Nr. 1 Roald Iversen, *Symboler i Lademoen kirke, Trondheim 2000, kr 50.-*

Dette er et hefte på 32 sider med mange fargebilder fra Lademoen kirke og de ulike symbolene i kirken. Vi finner mange ulike symboler i kirka. Poenget med skriftet er å forklare meningen bak bruken av de ulike symbolene. Heftet er blitt populært ikke minst for skoleklasser som har kirkebesøk som del av undervisningen. Roald Iversen var tidligere prest i Lademoen og er nå lektor ved Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærere. Mange lesere har uttrykt sin glede over å få vite hva hvert enkelt symbol betyr.

Lademoen kirkes småskrifter redigeres av (og flere av dem er skrevet av) Per Øverland. Han har vært aktiv i Lademoen menighet siden 1966. Han vært medlem av menighetsrådet i mange perioder og flere år som leder. Han ble født i Oslo i 1930, men kom til Trondheim i 1962 som studentprest. Han tok examen artium på reallinjen ved Oslo katedralskole i 1949 og teologisk embetseksamen ved Menighetsfakultetet i 1957. 1. oktober 1958 ble han ordinert til prest i Den norske kirke av biskop Johannes Smemo i Oslo domkirke. Han tok magistergraden i teologi ved Union Theological Seminary ved Columbia University i New York City i 1960. Siden 1964 har han forelest ved Norges Lærerhøgskole og Universitetet i Trondheim der han var dekanus ved Det historisk-filosofiske fakultet. Han var den siste rektor ved AVH (Den allmennvitenskapelige høgskolen) på Dragvoll. Der var han faglig aktivt helt til i 2010 da han gikk i sitt åttiende år.